

Justitiedepartementet

Yttrande över betänkandet *Tryggare hem för barn* (SOU 2022:71)

(Ju2023/00125)

Svea hovrätt har gått igenom betänkandet utifrån de intressen som hovrätten har att bevaka. Hovrätten vill framföra följande synpunkter. I övrigt lämnar hovrätten förslagen utan erinran.

Vårdnadsöverflyttning (avsnitt 6.4)

Tillämpningen av 6 kap. 8 § föräldrabalken kan medföra svåra avvägningar för domstolarna. Centralt för den bedömning som ska göras är prognosen för återförening. I detta sammanhang vill hovrätten betona vikten av att socialnämnden redovisar de åtgärder som vidtagits för återförening samt i övrigt presenterar utredning kring barnets situation. Om det finns brister i det underlag som åberopas av socialnämnden, framför allt beträffande de åtgärder som vidtagits för att främja en återförening mellan barnet och föräldern, kan detta leda till att ansökan avslås trots de konsekvenser det kan innebära för det enskilda barnet.

Rätt till offentligt biträde vid prövningen av frågor som rör vårdnadsöverflyttning

När ett offentligt biträde ska utses (avsnitt 7.3.6)

Hovrätten instämmer i betänkandets förslag men vill bara peka på att det med hänsyn bl.a. till en vårdnadshavares personliga förhållanden i vissa fall kan finnas behov av att ett offentligt biträde ska kunna utses för vårdnadshavaren även om denne har gett uttryck för att samtycka till att en vårdnadsöverflyttning ska ske.

Det offentliga biträdets roll (avsnitt 7.3.7 och 7.3.8)

Som redovisas i betänkandet saknas idag en direkt motsvarighet till ett offentligt biträde i allmän domstol. Med hänsyn till de skillnader som finns i processuellt hänseende mellan allmän domstol och allmän förvaltningsdomstol finns det möjligen anledning att ytterligare klargöra det offentliga biträdets roll.

Med beaktande av vad som anförs i betänkandets författningskommentar om att ett offentligt biträdes utelämnande kan utgöra hinder mot huvudförhandling är det önskvärt om det tydliggörs vilka överväganden domstolen ska göra om biträdet utelämnas.

Vem som ska utses till offentligt biträde (avsnitt 7.3.9)

Hovrätten instämmer i betänkandets överväganden kring att särskilda krav på lämplighet bör ställas på offentliga biträden för barn. Av de skäl som lyfts fram i betänkandet anser hovrätten att det bör övervägas att uppställa krav på att endast den som är advokat och som är särskilt lämplig för uppdraget ska utses.

Möjligtvis bör det i lagtexten förtydligas att det inte är avsett att samma offentliga biträde ska förordnas för barnet och för barnets vårdnadshavare. Den föreslagna lagtextens utformning ger intryck av att ett och samma offentliga biträde ska utses, även om bestämmelsen inte är avsedd att tillämpas på detta vis.

Sekretess (avsnitt 7.3.13)

Regleringen i 36 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen innebär att en part måste begära att en uppgift om enskilds personliga och ekonomiska förhållanden ska omfattas av sekretess om den förekommer i ett familjerättsligt mål eller ärende som inte utgör ärende om adoption, godmanskap enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken eller förvaltarskap. I mål om vårdnad, boende och umgänge, och särskilt i mål om vårdnadsöverflyttning, kan det förekomma uppgifter av ytterst integritetskänslig karaktär för barnet. Därför bör det övervägas om regleringen, som innebär att en part måste begära att en viss uppgift ska omfattas av sekretess, kan ändras till en bestämmelse som ger domstolen möjlighet att besluta om sekretess oavsett om part begär det. En sådan reglering skulle stärka barnets skydd och således stärka barnperspektivet i regleringen. Det är också i praktiken så bestämmelsen hanteras av domstolarna idag eftersom parter/ombud kontaktas i händelse av att känsliga uppgifter inte uppmärksammas av dem. En motsvarande reglering kan även övervägas i ärenden om förordnande av offentligt biträde.

En ändrad lydelse av 6 kap. 2 a § föräldrabalken (avsnitt 9.4)

Bestämmelsen i dess nuvarande utformning ger enligt hovrätten redan idag goda förutsättningar att göra en allsidig bedömning och därvid ta hänsyn till individuella förhållanden för att kunna välja den lösning som bäst svarar mot barnets behov i det enskilda fallet. Att det vid praxisgenomgången framkommit exempel där kontaktprincipen har getts en alltför stor vikt vid bedömningen av barnets bästa kan möjligen förklaras av att domstolarna i de fallen har gjort bristfälliga riskbedömningar. Det är tveksamt om de problem som lyfts fram i betänkandet kan lösas genom en ändrad lydelse av bestämmelsen. Beroende på vad man lägger i uttrycket "risken för att barnet far illa" kan den föreslagna lydelsen flytta fokus vid prövningen av barnets bästa från andra omständigheter som också är av stor betydelse för det enskilda barnet och till och med bli konflikt drivande. Hovrätten är mot denna bakgrund något tveksam till den föreslagna ändringen.

Hovrätten instämmer däremot i det som framförs i betänkandet om vikten av att domstolar i domskälen redovisar riskbedömningen och hur utfallet av denna ingår i bedömningen av barnets bästa. Det är vidare av stor vikt att domstolen redovisar hur barnet har fått komma till tals, de åsikter som barnet har uttryckt samt hur domstolen har beaktat dessa i förhållande till barnets ålder och mognad.

Inhämtande av sakkunnigutlåtande från psykolog (avsnitt 9.4.6)

I betänkandet föreslås att domstolen ska kunna inhämta ett sakkunnigutlåtande från en psykolog, om det behövs ytterligare utredning om barnets situation. I författningskommentaren anges att denna möjlighet ska användas med restriktivitet. Det finns dock en risk att parter kommer att begära att domstolen ska inhämta ett sakkunnigutlåtande i en omfattning som inte är avsedd.

Förslaget innebär vidare att psykologen ska avge utlåtande enbart baserat på den skriftliga utredning gällande barnets situation som finns i målet. Det kan dock inte uteslutas att det i enstaka fall skulle vara till gagn för bedömningen om den sakkunnige psykologen själv kunde prata med barnet. Hovrätten anser därför att det bör övervägas att införa även en sådan möjlighet.

Vidare förutsätter detta förslag att det finns tillräckligt många psykologer med erforderlig kompetens att anlita för uppdraget. Om så inte är fallet kan det innebära att domstolen inte kan inhämta sådan utredning som behövs för att kunna göra en bedömning av barnets bästa, eller att målets avgörande fördröjs på ett sätt som inte är förenligt med barnets bästa.

Avslutningsvis vill hovrätten framhålla att det i flera av Sveriges grannländer redan idag finns lagstiftning som innebär att det enskilda barnet har möjlighet att komma till tals i domstolsprocessen genom samtal med sakkunnig och/eller domare. Med hänsyn till vad betänkandet lyfter kring barnets roll i processen är möjligen tiden inne för lagstiftaren att utreda en generell utökad möjlighet för barn att komma till tals på liknande sätt, vilket ligger i linje med vad barn gett uttryck för i olika sammanhang och som skulle överensstämma med hur barn får komma till tals i våra nordiska grannländer.

I handläggningen av detta ärende har deltagit hovrättsråden Monica Kämpe och Christina Brobacke samt tf. hovrättsassessorn Emily Ashton, föredragande.

Monica Kämpe

Emily Ashton